

SZAKDOLGOZAT

Varga Petra Zinaida
Agrárdiplomáciai menedzser

Gödöllő
2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Agrárdiplomáciai Menedzser Szak

A magyar zöldség-gyümölcs külföldi értékesítése érdekében
tett és teendő agrárdiplomáciai lépések

Belső konzulens: Dr.Vajda László Sándor
Belső konzulens tanszéke: Vidékfejlesztés és
Fenntartható Gazdaság Intézet

Készítette: Varga Petra Zinaida

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	4
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	6
1.1. Zöldség-gyümölcs termelés helyzetelemzése	6
1.2. Magyarország zöldség,- és gyümölcsstermelésének vizsgálata	10
1.3. Agrárdiplomáciai eszközök és stratégiák	14
1.4. A magyar agrárdiplomácia rövid történelmi áttekintése	14
1.5. Magyar zöldség-gyümölcs ágazati stratégiák az elmúlt években	15
1.6. Nemzetközi agrárkapcsolatok és szervezetek	16
1.6.1. Magyarország és a FAO kapcsolata.....	19
1.6.2. Magyarország hozzájárulása a FAO projektekhez.....	21
2. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	23
3. EREDMÉNYEK	25
3.1. A magyar diplomáciai intézkedések értékelése.....	25
3.1.1. Európai Unió-hoz való csatlakozás	25
3.1.2. Közös Agrárpolitika.....	25
3.1.3. Szabadkereskedelmi megállapodások.....	28
3.1.4. Magyarország partnerségi megállapodásai az Európai Unión belül	29
3.2. A kormányzati támogatások hatékonysága	30
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	31
ÖSSZEFOGLALÁS	33
Irodalomjegyzék.....	34
Ábrajegyzék	35

BEVEZETÉS

Magyarország gazdaságában a mezőgazdaság kulcsfontosságú szerepet játszik, különösen a zöldség-gyümölcs szektor, amely tradíciókban bővelkedik, és minőségi termeléssel büszkélkedhet. Az elmúlt években egyre növekvő igények és a változó nemzetközi piaci feltételek kihívások elé állították, és állítják a mai napig a magyar zöldség-gyümölcs termelőket, exportőröket. Ebben a kontextusban válik igazán kulcsfontosságú tényezővé az agrárdiplomácia, amely elősegítheti a külföldi értékesítést és az exportpiaci részvételt.

Az általam vizsgált téma középpontjában a magyar zöldség-gyümölcs külföldi értékesítése áll, és az ennek kapcsán felmerülő kihívások, valamint a megoldások lehetőségei kerülnek elemzésre. Hazánk külpiacokon történő eredményes részvételéhez elengedhetetlen a hatékony agrárdiplomácia alkalmazása.

Az agrárdiplomácia aktualitását az élelmiszerkereskedelem globalizációjának és a nemzetközi kapcsolatok szorosabb összefonódásának dinamikája hangsúlyozza leginkább. Az Európai Unió jogszabályok változásai, a kereskedelmi megállapodások alakulása és a fenntarthatóság növelése iránt mutakozó egyre növekvő kereslet mind olyan tényezők, amelyek befolyásolják a magyar zöldség-gyümölcs kivitelének sikerességét és stratégiai irányát.

A vizsgálatom célja annak feltérképezése, hogy miként lehet hatékonyan alkalmazni az agrárdiplomáciát, mint eszközt ebben a dinamikus környezetben.

Szakdolgozatom fő célja az agrárdiplomácia hatékonyságának értékelése a magyar zöldség-gyümölcs külföldre történő értékesítésének vonatkozásában. Elemzésem során vizsgálni kívánom a diplomáciai lépések eredményességét, az esetleges kihívásokat a jelenben és a jövőben, valamint a piaci részvétel növeléséhez szükséges további intézkedéseket.

A vizsgálatom során az alábbi kérdésekre keresem a választ:

1. Magyarország milyen agrárdiplomáciai lépéseket tett eddig a zöldség-gyümölcs külföldi értékesítésének elősegítése érdekében?

2. Ezek a lépések milyen mértékben járultak hozzá az exportnövekedéshez és a piaci jelenlét erősítéséhez?
3. Milyen kihívások és akadályok merültek fel az agrárdiplomáciai tevékenységek során, és hogyan lehet ezeket leküzdeni?
4. Milyen további agrárdiplomáciai intézkedésekre lenne szükség a magyar zöldség-gyümölcs export további növelése érdekében?
5. Hogyan kapcsolódik a magyar agrárdiplomácia a nemzetközi agrárkapcsolatokhoz és a kereskedelmi megállapodásokhoz?

A fentebbi vizsgálati kérdések megválaszolásával a szakdolgozatom részletesen kitér majd az agrárdiplomácia szerepére és hatékonyságára a magyar zöldség-gyümölcs export terén, valamint ajánlásokat tesz a jövőbeli fejlesztési irányokra.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

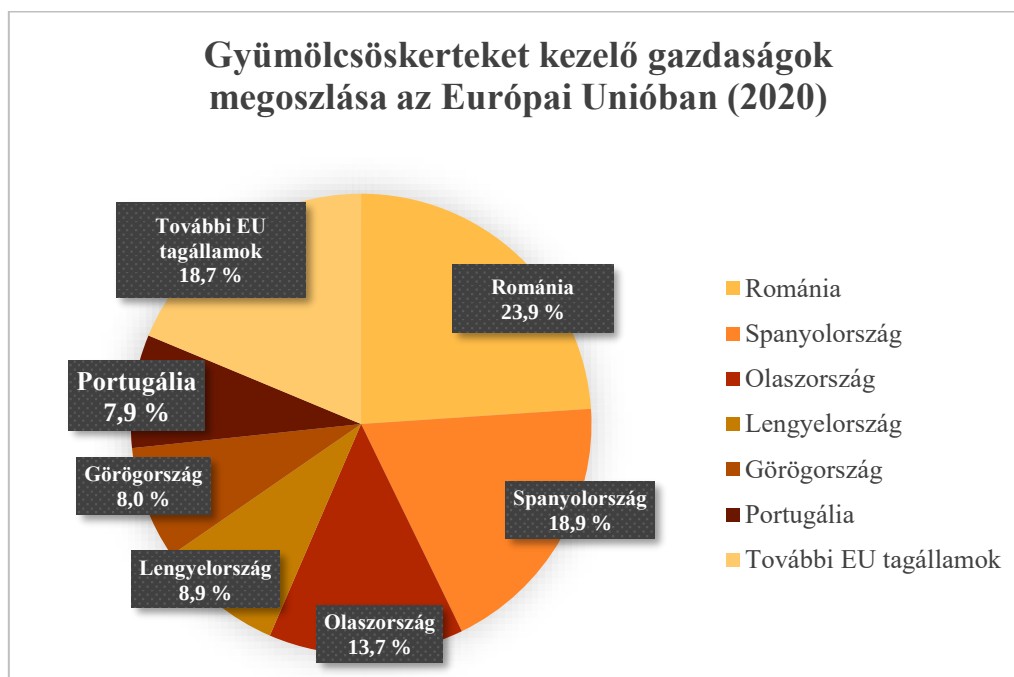
1.1. Zöldség-gyümölcs termelés helyzetelemzése

2020-as adatok alapján az Európai Unióban mintegy 1,5 millió gazdaság foglalkozott gyümölcsstermesztéssel, míg 700 ezer gazdaság zöldségstermesztéssel. A gyümölcs gazdaságok részaránya az uniós tagállamok gazdaságainak 16,4%-át tette ki, míg a zöldséggazdaságok a 7,8%-át.

A 2020-as adatok szerint a gyümölcsös gazdaságok harmadán, vagyis körülbelül 500 ezren termesztettek csak kifejezetten gyümölcs- és citrusféléket. A maradék 1 millió gazdaság pedig más típusú mezőgazdasági tevékenységeket is folytatott mellette, mint például növénytermesztést, állattartást vagy ezek kombinációját. Az 1. ábrán láthatjuk a 1,5 millió gazdaság Európai Unión belüli megoszlását. Ez alapján elmondható, hogy a gazdaságok nagy részét három tagállamban találjuk: Románia (23,9%), Spanyolország (18,9%) és Olaszország (13,7%). Az utóbbi tagállamokhoz képest kisebb arányú, de mégis kiemelendő még Lengyelország (8,9%), Görögország (8,0%) és Portugália (7,9%) is.

1. ábra: Gyümölcsöskerteket kezelő gazdaságok megoszlása az Európai Unióban (2020)

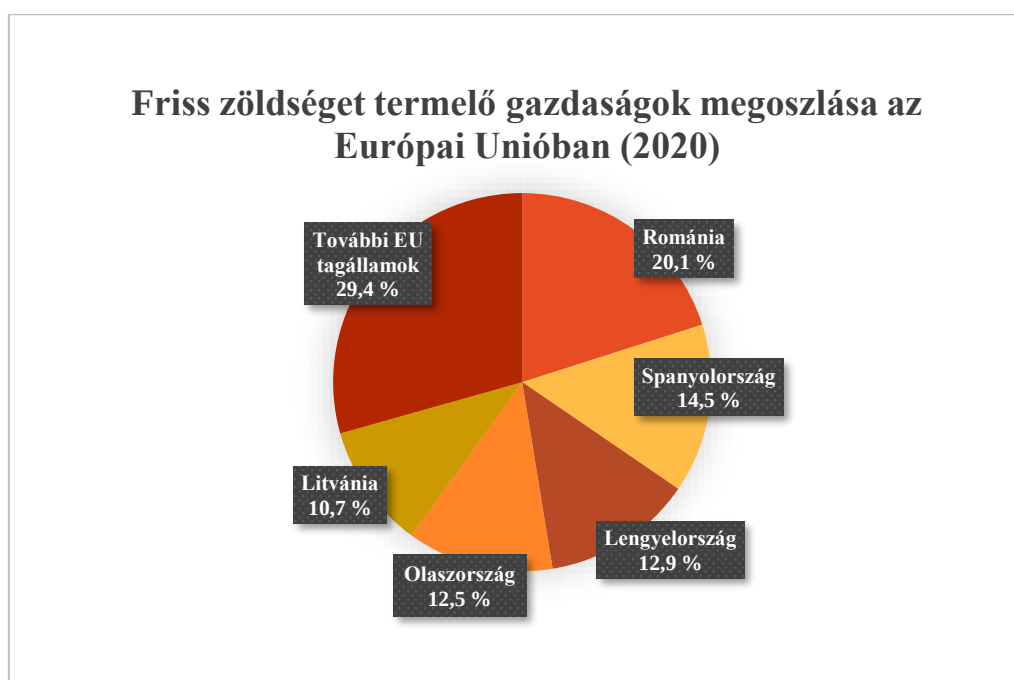
(Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat (2024) adatai alapján)

A zöldségtermesztéssel foglalkozó gazdaságok száma 2020-ban körülbelül 700 ezer volt, amelynek megoszlását a 2. ábrán láthatjuk. A legnagyobb részesedéssel bíró tagállamok között itt is megtalálható Románia (20,1%), Spanyolország (14,5%), Lengyelország (12,9%), Olaszország (12,5%).

2. ábra: Friss zöldséget termelő gazdaságok megoszlása az Európai Unióban (2020)

(Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat (2024) adatai alapján)

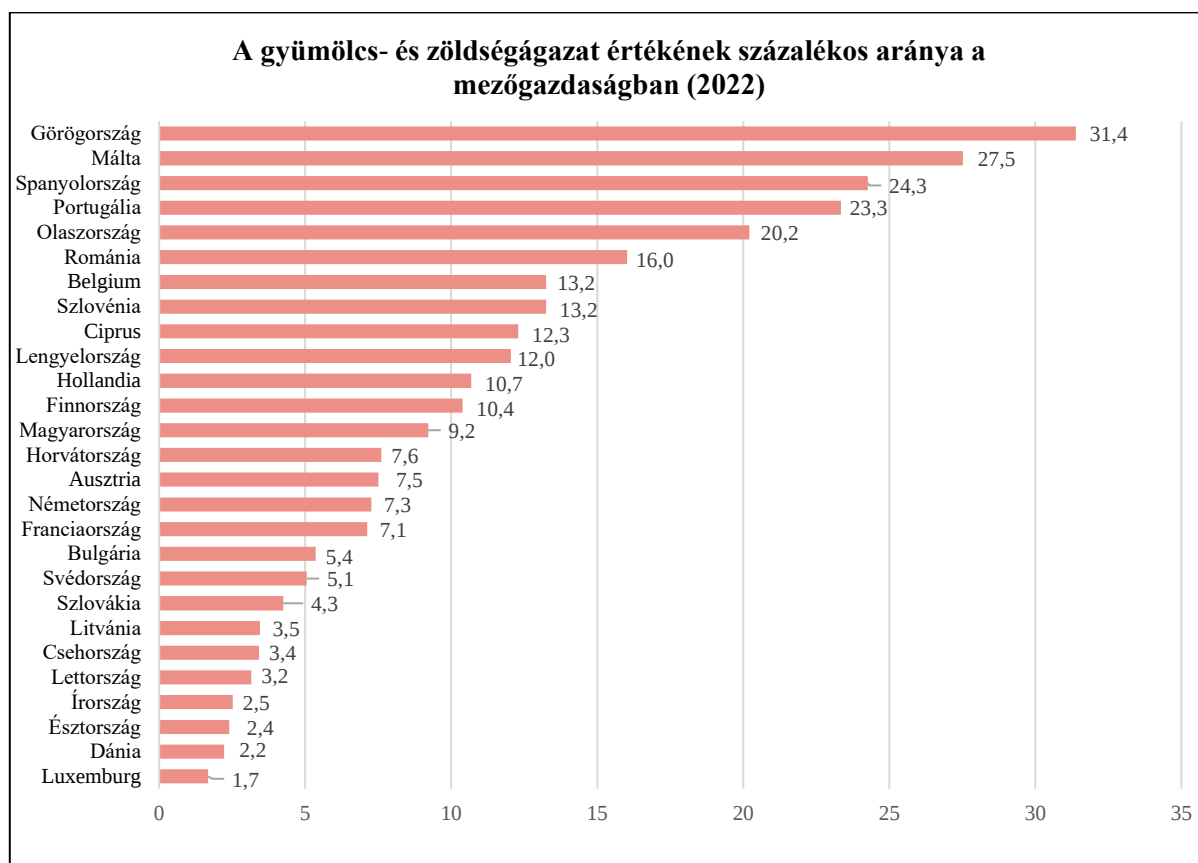
A gyümölcsökkel ellentétben, kifejezetten a zöldségtermesztésre való specializálódás kevésbé elterjedt, a 700 ezer gazdaságból mindössze körülbelül 200 ezer gazdaság sorolható a szakosodottak közé, de a kertészeti szakosodás magába foglalja még a virág,- és dísznövénytermelést is.

Az Eurostat (2024) adatai alapján az unión belül a gyümölcs,- és zöldségtermelés értéke 68 milliárd euró volt, ami a mezőgazdasági szektor értékének egytized részét jelentette. Ebből a zöldségek termelési értéke 40,7 milliárd euró, a gyümölcsöké pedig 27,3 milliárd euró volt.

A 3. ábrán látható diagram szemlélteti, hogy az Európai Unió 27 tagállamában milyen százalékos arányt tett ki 2022-ben a zöldség,- és gyümölcstermesztés. Vannak olyan országok, ahol kulcsfontosságú részt képviselnek a termelésben, például Görögországban, ahol a

termelési érték közel egyharmada származott a zöldség és gyümölcstermelésből, míg Magyarországon mindössze 9,2%-ot tett ki.

3. ábra: A gyümölcs- és zöldségágazat értékének százalékos aránya a mezőgazdaságban (2022)
(Forrás: Eurostat (2024))

Magyarország kiváló ökológiai adottságokkal rendelkezik a zöldség- és gyümölcstermeléshez. Az ország földrajzi fekvése és kedvező éghajlati viszonyai összefonódnak, lehetővé téve, hogy hosszú évek óta sikeresen működjön a zöldség- és gyümölcstermelés. Ez a földrajzi adottságokkal párosuló előnyös talajstruktúra vezetett a már régóta fennálló termelési hagyományok kialakulásához és a szaktudás jelentős felhalmozódásához. Fontos, hogy a szektor kulcsszerepet játszik az élelmiszerellátásban és a gazdaságban, emellett azonban számos kihívással is szembesül.

A magyar zöldség-gyümölcs ágazat szereplőinek szembesülniük kellett azokkal a jelentős változásokkal, amelyek a rendszerváltást követték. Az új piaci környezetben történő sikeres

alkalmazkodáshoz elengedhetetlen volt a termelés színvonalának emelése, az áruk nyomon követhetőségének biztosítása, az élelmiszerbiztonsági elvárások és a magas minőségi követelmények szigorú teljesítése, valamint a piaci rések felismerése és az elérhető exportlehetőségek kiaknázása (*Erdész-Radóczné, 2000*).

A jelenlegi helyzetet tovább bonyolítja, hogy az Európai Unió piaca telítődött, ezért a magyar termelőknek komoly versenyhelyzetben kell helytállniuk. Annak ellenére, hogy a kedvező ökológiai környezet lehetőséget nyújt a kiváló minőségű magyar termékek előállítására, a verseny fokozódása kihívások elé állítja a termelőket. A túlkínálat miatt az árak versenyszférában alakulnak, és a termelőknek innovatív stratégiákat kell alkalmazniuk a piaci pozíciók megtartása érdekében. A mezőgazdasági ágazatban tapasztalt általános munkaerőhiány Magyarországon is érzékelhető. A szezonális munkaerőigény kielégítése kihívást jelenthet a termelési ciklusok alatt, különösen a betakarítási időszakokban. Folyamatosan tapasztalhatjuk az éghajlatváltozás hatásait, valamint a szélsőséges időjárási feltételeket, amelyek miatt a zöldség- és gyümölcstermelőknek is folyamatosan alkalmazkodniuk kell. A tavaszi fagyok, vagy a hirtelen hőhullámok jelentős kockázatot jelentenek a termésre.

A kifejtett negatív tendenciák mellett azonban számos pozitív tendenciát is megemlíthetünk. A hazánkban termesztett zöldségeket és gyümölcsöket egyre szélesebb körben elismerik a kiváló ízűek, illatuknak és minőségüknek köszönhetően. Ezen pozitív tulajdonságok kedvező hatással lehetnek a piaci versenyben való felzárkózásunkra. Tekintve, hogy az utóbbi időben elindult egy korszerűsítési hullám, nem csoda, hogy egyre több termelő és szervezet kezd el átállni a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat végzésére. Ennek pozitív hatása, hogy elősegíti a mezőgazdasági ágazat hosszútávú fejlődését. A technológiai fejlődésnek hála pedig egyre elterjedtebbek a modern termelési eszközök és módszerek, amelyek szintén növelhetik a termelékenységet, ezzel együtt a hatékonyságot is az ágazatban.

Elmondható tehát, hogy a magyar zöldség- és gyümölcságazat egy olyan szektor, amely sokszor nehézségekkel küzd, de egyben jelentős lehetőségeket is kínál a fejlődésre és a fenntartható gazdálkodásra. A szakemberek, termelők és az állam együttműködése kulcsfontosságú a hatékony megoldások kialakításában és az ágazat sikeres fejlesztésében.

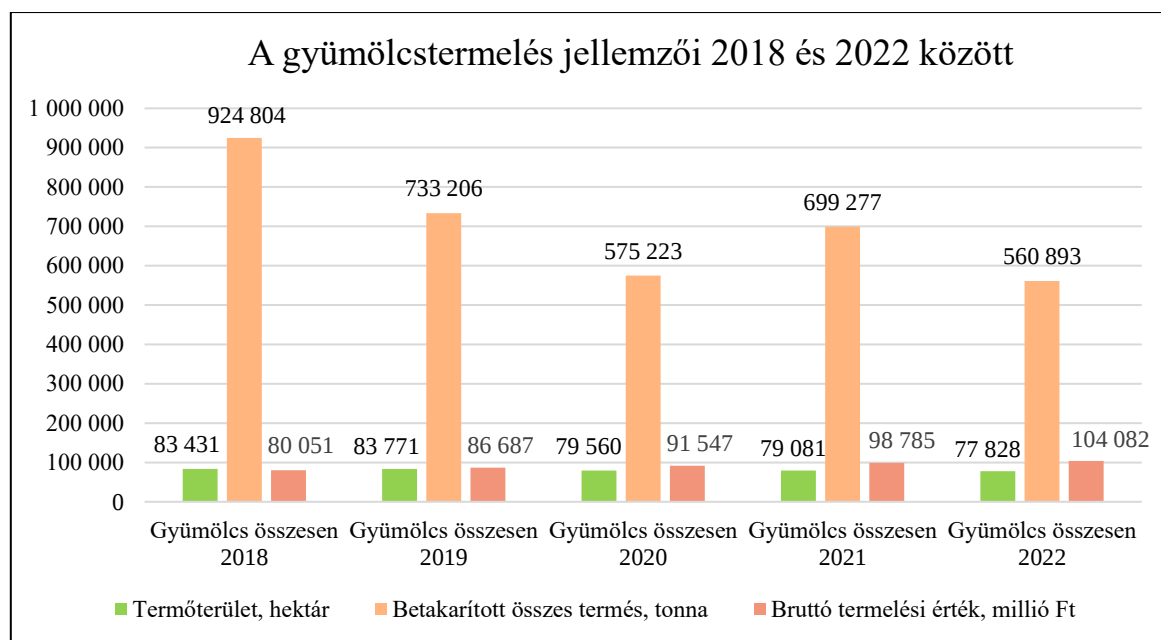
1.2. Magyarország zöldség- és gyümölcstermelésének vizsgálata

Ahogy azt már korábban is említettem, a zöldségek és gyümölcsök termelése jelentős részt képvisel a hazai gazdaságban, ezért nemcsak a belföldi fogyasztást szolgálja ki, hanem az ország exporttevékenységének is fontos részét képezi. Az agrárszektor stratégiai jelentőségének köszönhetően a zöldség- és gyümölcstermesztés a vidéki területek munkaerőpiaci és szociális stabilitásának meghatározó eleme. Ahhoz, hogy megfelelő képet kaphassunk az elmúlt évek termelésének és exportjának alakulásáról, fontos kiemelni azokat a meghatározó tényezőket, amelyeknek köszönhetően Magyarország földrajzi és éghajlati adottságai kiválóan alkalmasak a zöldség- és gyümölcstermelésre; a változatos évszakok lehetővé teszik többféle termék palettájának kultiválását, az almától a paprikáig, a paradicsomtól a gyümölcsöző csonthéjasokig.

A Központi Statisztikai Hivatal oldalán publikált adatok alapján szeretném bemutatni, hogy az elmúlt években, pontosan 2018 és 2022 között hogyan alakult a termelés volumene, valamint az exporttevékenysége. A gyümölcsök tekintetében a hazai termőterületek az elmúlt évtized során 80 ezer hektár körül stabilizálódtak, amit az 4. ábra adatai is alátámasztanak.

4. ábra: A gyümölcstermelés jellemzői 2018 és 2022 között

(Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2023) adatai alapján)

A termés mennyisége jelentős ingadozásokat mutatott az évtized során, évente 600 ezer és 1,2 millió tonna között ingadozva, a vizsgált időszakot tekintve pedig szintén ezt a tendenciát

láthatjuk. A két legfontosabb gyümölcstípusunk az alma (25 ezer hektár) és a meggy (14 ezer hektár), amelyek együtt a gyümölcstermő területek felét teszik ki.

Az 4. ábra segítségével szeretném bemutatni, hogyan alakult a magyarországi gyümölcstermelés a különböző termelési mutatók vizsgálatával. Az első mutató, amelyet az ábrán zöld jelöléssel láthatunk az a *termőterület nagysága* szerinti meghatározás, amelyet hektár mértékegységben kerültek megadásra. Az adatok alapján a *termőterületek mértéke* viszonylag stabilan mozog 2018 és 2022 között. 2018-ról 2022-re a területek nagysága 83 431 hektárról lecsökkent 77 828 hektárra, azonban ez a csökkenés nem feltétlenül számít jelentősnek, a gyümölcsültetvények nagysága viszonylag konzisztens a vizsgált időszakban.

A narancssárga színnel jelölt oszlopok a *betakarított összes termés* mennyiségi változását mutatják be, amelyek tonnában kerültek meghatározásra. Ebben az időszakban a volumen jelentősebb ingadozást mutatott, a legmagasabb érték 2018-ban volt megfigyelhető (924 804 tonna), míg a legalacsonyabb 2022-ben (560 893 tonna). Ez a csökkenés jelentősnek tekinthető, hiszen 2018-hoz képest 2022-ben majdnem a fele a betakarított mennyiség.

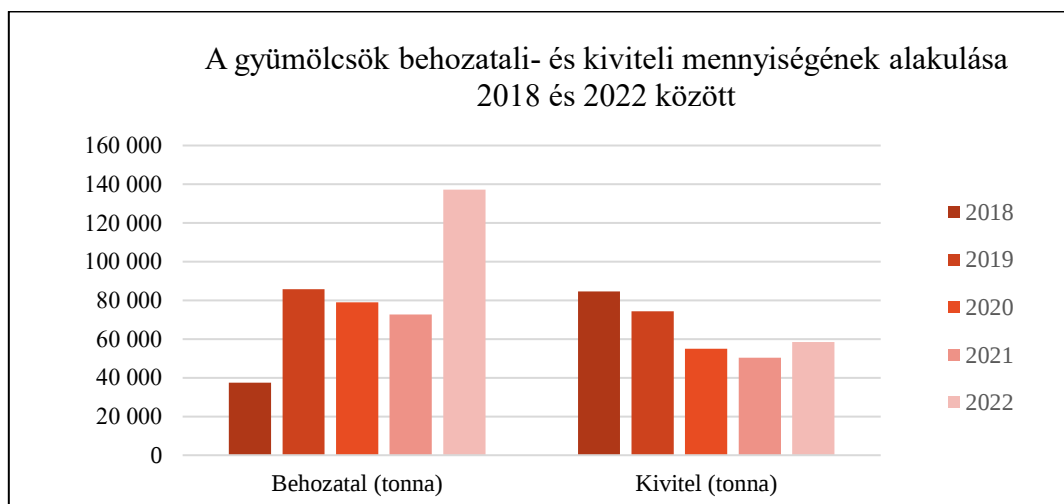
A harmadik termelési mutató pedig a *bruttó termelési érték* változását szemlélteti forintértékben megadva, amely az időszak alatt fokozatosan csökkenő tendenciát mutat. 2018-ban a bruttó termelési érték 104 082 millió forint volt, azonban ez az érték 2022-re visszaesett 77 828 millió forintra. A csökkenés arányos a betakarított termés mennyiségével, vagyis megállapíthatjuk, hogy a termelési érték elsősorban a termés mennyiségétől függ.

Összességében elmondhatjuk tehát, hogy annak ellenére, hogy a termőterületek enyhe csökkenést mutattak, a termelési volumen és termelési érték jelentős csökkenést mutatott a vizsgált ötéves időszak alatt.

Az 5. ábrán a gyümölcsök behozatali- és kiviteli mennyiségének adatait vizsgáltam ugyanerre az időszakra vetítve.

5. ábra: A gyümölcsök behozatali- és kiviteli mennyiségének alakulása 2018 és 2022 között

(Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2023) adatai alapján)

A behozatali mennyiség jelentős növekedést mutat 2018-hoz képest, ami körülbelül 40 000 tonnáról indult. 2022-re azonban a behozatal mértéke majdnem elérte a 140 ezer tonna mennyiséget. Ez a növekedés azért nem kedvező, mert a behozott termékek árai versenyhátrányba hozhatják a hazai termelőket, akik nem tudják tartani a lépést az olcsóbb importárakkal, ami a termelők jövedelmezőségét negatív irányba befolyásolja.

A gyümölcsök export mennyisége a 2018-as évben volt a legmagasabb, és 2021-ig folyamatosan csökkenő tendenciát tapasztalhatunk. 2021-hez képest 2022-ben növekedett a kiviteli mennyiség, ám nem volt olyan meredek a növekedési arány, mint a behozatal esetében.

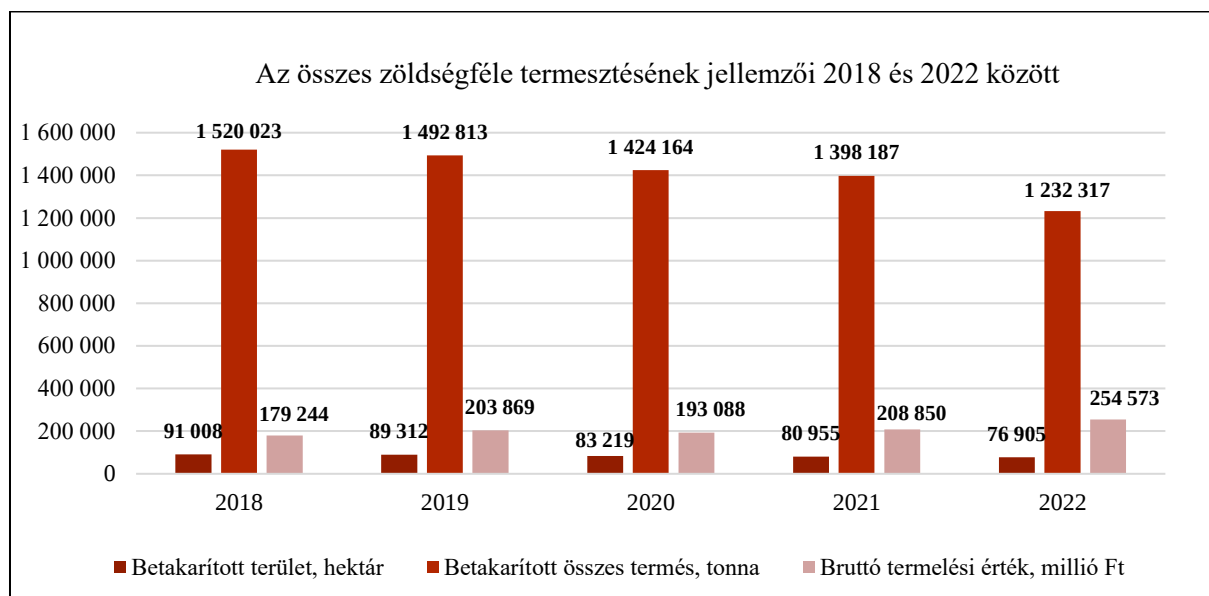
Összegezve elmondható tehát, hogy a behozatal és a kivitel közötti különbség a vizsgált évek során folyamatosan változik. Az ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a hazai kereskedelem dinamikája igencsak változó, és egymással szoros összefüggésben van.

Az exportpiacok felé történő értékesítés az elmúlt évtizedben növekvő tendenciát mutatott, melyet az Európai Unió közös piacainak nyitottsága és a keleti piacok iránti növekvő kereslet egyaránt ösztönöz. Ennek következtében Magyarország aktív résztvevője a nemzetközi zöldség- és gyümölcs kereskedelmi forgalomban, ahol a minőség és az eredetvédelem kiemelt szempont.

A 6. ábra, gyümölcsökhöz hasonlóan mutatja be a hazánkban termesztett összes zöldségféle jellemzőit 5 éves periódusban.

6. ábra: Az összes zöldségféle termesztésének jellemzője 2018 és 2022 között

(Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2023) adatai alapján)

A betakarított terület és összes termés mennyisége folyamatosan csökken a vizsgált időszakban, a bruttó termelési érték viszont jelentős növekedést produkált.

Összegezve, mind a gyümölcsök, mind a zöldségek esetében egyaránt csökken a termőterület nagysága és az összesen megtermelt mennyiség, azonban a zöldségek esetében egy egyenletesebb csökkenés, míg a gyümölcsöknél nagyobb kilengéseket tapasztalhatunk. Viszont ez a csökkenés összhangban van a jelenleg is tapasztalható globális trendekkel, ahol a mezőgazdasági területeket egyre inkább hatékonyabb hasznosítás jellemzi.

A harmadik, bruttó termelési érték mutató viszont eltérő a két ágazatban. A gyümölcsök esetében az érték ingadozik, ami tükrözheti az árak, a termés minőség, vagy az exportérték változását is. Ezzel szemben a zöldségeknél emelkedik a mutató értéke, ami jelenthette azt is, hogy az értékesített zöldségek árai növekedtek, vagy a megtermelt zöldségek piaci értékét növelő tényezők érvényesültek, például a minőség javulása vagy a magasabb hozzáadott értékű termékek iránti kereslet növekedése.

Elmondható tehát, hogy az ötéves ciklusban a gyümölcsök termelési, és értékesítési adatai nagyobb volatilitást mutatnak. A zöldségek esetében pedig egy fokozatosabb csökkenés és értéknövekedés figyelhető meg.

1.3. Agrárdiplomáciai eszközök és stratégiák

Agrárdiplomáciai eszközök és stratégiák alkalmazása a magyar zöldség- és gyümölcsexport területén kiemelkedő fontosságú, hiszen segítik a piacok elérését, az exportlehetőségek kiterjesztését és a termékek versenyképességének növelését. Az alábbiakban szeretnék bemutatni néhány lehetséges agrárdiplomáciai eszközt és stratégiát ezen a területen:

Külföldi képviseletek és a kereskedelmi attasék szerepei:

A magyar agrárdiplomácia számára fontos, hogy külföldi képviseletek és kereskedelmi attasék révén szoros kapcsolatokat ápoljon a potenciális partnerekkel, tehát kiemelkedő szerepet játszanak az országok közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztésében és a nemzetközi kereskedelemben. A diplomaták, akiket kereskedelmi attaséként ismerünk, az adott országban vagy régióban tevékenykednek, és feladataik közé tartozik az országuk gazdasági érdekeinek képviselete, támogatása, valamint a lehetséges kereskedelmi és befektetési lehetőségek felkutatása is.

Dr. Madcz Miklós (2023), az Agrárminisztérium munkatársának előadása az agrárattasé feladatairól bővebb betekintést adott arról, hogy milyen folyamatoknak köszönhetően jut el egy jelölt a hivatalos kinevezésig, illetve azt követően milyen gyakorlati feladatokat látnak el. Az attasék kiválasztása történhet pályázat révén – ez az utóbbi években nem volt jellemző –, vagy kijelöléssel is. Ennek folyamán különböző szempontokat vesznek figyelembe, amelynek segítségével eldöntik, hogy ki a legalkalmasabb a pozícióra.

Az agrárattasé helye a nagykövetség hierarchiájában egyedi döntések függvénye, két tárca felé is beszámolási kötelezettséggel tartozik: Egyrészt az Agrárminisztériumnak, másrészt pedig a Külgazdasági és Külügyminisztériumnak.

1.4. A magyar agrárdiplomácia rövid történelmi áttekintése

Hazánk agrárdiplomáciájának kezdeti szakaszát a történelmi Magyar Királyság időszakára vezethetjük vissza, ahol az agrárszektor jelentőségét a gazdasági élet egyik meghatározó pillérének tekintették. A szőlő- és a földművelés, valamint az állattenyésztés képviselte az ország gazdasági erejét, emellett a külpolitikai kapcsolatokban is meghatározó szerepet játszott.

Az I. világháborút követően a trianoni békeszerződés aláírásával járó területi veszteségek révén jelentősen csökkent az agrártermelés potenciálja Magyarországon. A gazdaság helyreállításának érdekében a magyar agrárdiplomácia különféle országokkal folytatott tárgyalásokat ebben az időszakban, és igyekezett új piacokat találni a mezőgazdasági termékeinek. Ahogy *Zöldréti – Vajda (2023)* könyvében is olvasható, a 19. század vége a magyar mezőgazdaság szereplőit arra készítette, hogy egy olyan szaktudósítói hálózatot alakítsanak ki, amely segítségükre lesz a külföldi piacok feltérképezésében, a kereskedelempolitika és világkereskedelem figyelemmel kísérésében. Az erre vonatkozó javaslatot már az Országos Magyar Gazdasági Egyesületben is szavakba foglalták (*Lakos; 1980*).

Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek köszönhetően 1900-ban sikeresen megalapították a magyar állandó agrárhírszolgálatot. Tudósítokat küldtek Berlinbe, Londonba, Washingtonba és Bukarestbe, ahonnan ezek a szaktudósítók azokra az országokra vonatkozóan láttak el feladatot, amelyet előre kijelöltek számukra. Munkájukat egy, a részükre kiadott szabályzatba foglalták.

A rendszerváltást követően -a 90-es években- Magyarország az európai integráció felé mozdult el, ez pedig újabb kihívások elé állította a hazai agrárdiplomáciát. A 2004-es Európai Unióhoz történő csatlakozás folyamatában, és azt követően a magyar agrárágazatnak alkalmazkodnia kellett az uniós szabályozásokhoz és piacokhoz.

A 21. század új agrárdiplomáciai kihívásait a globalizáció, az éghajlatváltozás és az élelmiszerbiztonság kérdései alakítják, ezzel ismét újabb próbatétel elé állítva a magyar agrárdiplomáciát. A fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok népszerűsítése, az agrárvilágban zajló technológiai fejlesztések és a nemzetközi partnerségek kialakítása mind olyan területek, ahol a magyar agrárdiplomáciának kulcsszerepe lehet a jövőben.

1.5. Magyar zöldség-gyümölcs ágazati stratégiák az elmúlt években

A *2013-as magyar zöldség-gyümölcs ágazati stratégia* elemzéséből kiderül, hogy Magyarország ambiciózus célokat tűzött ki a hazai szektor számára 2020-ig, hogy a piaci igényeknek megfelelő mennyiségű termés megtermelhető legyen. A cselekvési programban szereplő fejlesztések végrehajtásával a zöldségtermesztés termésátlagát 35%-kal, a gyümölcstermesztését pedig 70%-kal kívánta emelni. Amennyiben ezen célkitűzések

megvalósulnak, azzal az Európai Unió átlag fölé emelkedhetne Magyarország. A termesztés ilyen mértékű növelése mintegy 130-140 milliárd forintos termelési érték növekedést mutatna. A megtermelt áruk értéke akár a 25%-os emelkedést is elérheti. A felvázolt fejlesztések reális alapot teremtett a zöldség-gyümölcs ágazatban rejlő vidéki eltartó képesség és munkahelyteremtés megvalósításához.

A 2013-as stratégiai tervben kitűzött célok megvalósulása vegyes eredményeket hozott, ahogy az az előző, 1.2. fejezetben olvasható. Az ágazat termelési színvonala és kereskedelmi teljesítménye bizonyos területeken ugyan javulást mutatott, de a célként kitűzött jelentős termelésnövelés nem valósult meg.

Összességében elmondható tehát, hogy a 2013-as stratégiai tervnek csak részleges sikere volt, mivel a célok egy része nem a várt mértékben valósult meg, különösen a gyümölcs termesztés területén.

A Nemzeti Agrárkamara honlapján közzétett, a 2015-2018-as időszakot célzó magyar zöldség-gyümölcs ágazat marketingstratégiája több fontos célkitűzést fogalmazott meg, melyek a hazai és nemzetközi piaci pozíciók erősítésére irányultak. A célkitűzések elsősorban a termékek népszerűsítésére és a piaci értékesítés növelésére összpontosítottak belföldön és külföldön egyaránt.

1.6. Nemzetközi agrárkapcsolatok és szervezetek

Magyarország elhelyezkedése Európában a nemzetközi agrárgazdaságban kiemelkedő fontosságú. Az ország földrajzi pozíciója, a klimatikus adottságok és a gazdasági tényezők együttesen befolyásolják Magyarország szerepét az agrárium és élelmiszeripar globális kontextusában.

A magyar agrárdiplomácia alakulása a nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokban több évtizedre tekint vissza, és az ország agráriumának, élelmiszeriparának fejlődése és nemzetközi beágyazottsága szempontjából kiemelkedő fontosságú. Magyarország aktív résztvevője a nemzetközi agrárkereskedelemben, az élelmiszeripari termékek exportja és importja jelentős szerepet játszik az ország agrárgazdaságában. Az ország főként szomszédos országokkal, az EU-val, valamint más globális partnerekkel kereskedik. Magyarország agráriumának és élelmiszeriparának kihívásokkal teli, ugyanakkor rendkívül dinamikus korszaka napjainkban. A globális agrárgazdaságban való részvétel és a nemzetközi kapcsolatok szövevényes hálózata

hatással van mind a hazai mezőgazdaság, mind pedig a vidékfejlesztés alakulására. Ebben a kontextusban a nemzetközi agrárkapcsolatok és szervezetek által játszott szerep kulcsfontosságú a fenntartható fejlődés és az élelmiszerbiztonság megteremtése szempontjából.

Ebben a fejezetben kívánom részletesen megvizsgálni, hogy hogyan formálják a nemzetközi agrárkapcsolatok és szervezetek Magyarország agrárpolitikáját, gazdálkodását és társadalmi-gazdasági kontextusát. Kiemelt figyelmet fordítottam a bemutatás során az ország részvételére az Európai Unió agrárpolitikájában, a FAO-val való együttműködésre, valamint más globális és regionális agrárszervezetekkel folytatott kapcsolatokra. Célom, hogy ezeken keresztül feltérképezsem, hogyan formálja Magyarország saját identitását és pozícióját a nemzetközi agrárkörnyezetben, miközben egyensúlyoz a kihívások és a lehetőségek között, valamint hozzájárul a globális agrárfejlődéshez.

Magyarország agrárdiplomáciája szerves részét képezi a nemzetközi kapcsolatoknak, különös tekintettel, a világszervezetekkel való együttműködésre. A mezőgazdasági és élelmiszeripari területek szoros kölcsönhatása a globális kihívásokhoz való alkalmazkodást és a fenntartható fejlődés elősegítését teszi szükségessé. Magyarország ezen a területen az ENSZ-hez, az Európai Unióhoz és más kulcsfontosságú nemzetközi szervezetekhez való kapcsolatok révén törekszik a nemzetközi agrárpolitika alakítására és a mezőgazdaság fenntartható fejlesztésére.

Az Európai Unió (EU) tagjaként Magyarország szorosan együttműködik az Európai Bizottsággal, az Európai Unió Tanácsával és az Európai Parlamenttel az agrárpolitika területén. Az Európai Unió Tanácsa a tagállamok kormányainak képviselőiből tevődik össze, ahol a magyar agrárpolitika céljait és érdekeit képesek vagyunk közvetlenül előterjeszteni és érvényesíteni. Az unió agrárdiplomáciája fontos szerepet játszik a kereskedelmi megállapodásokban, az élelmiszerbiztonságban és a vidékfejlesztés területén, és Magyarország érdekei aktívan képviselésre kerülnek ezen a platformon.

Az uniós tagság keretében Magyarország részt vesz a Közös Agrárpolitika végrehajtásában, amelynek fő célja a mezőgazdasági termelés támogatása, az élelmiszerbiztonság növelése és a vidéki területek fejlesztése. Továbbá elősegíti az uniós tagállamok közötti agrárkereskedelmet és koordinációt, így Magyarországnak lehetősége van arra, hogy aktívan részt vegyen a közös agrárpolitika formálásában és nemzetközi agrárkapcsolatok kialakításában. Magyarország szerepe a közös agrárpolitikában tehát kiterjed a támogatási források kezelésétől a politikák alakításán át, a vidéki területek fejlesztéséig. A KAP-on belül a magyarországi részvétel

hozzájárul az ország agrárszektorának versenyképességéhez, fenntarthatóságához és a vidéki területek fejlődéséhez az Európai Unióban.

A Világkereskedelmi Szervezet (WTO) további fontos szereplője a magyar agrárdiplomáciának. Magyarország érdekei az agrárium terén összhangban vannak a nemzetközi szervezetek célkitűzéseivel, amelyek a fenntartható fejlődést, az élelmiszerbiztonság javítását, és a kereskedelmi egyenlőség előmozdítását tűzik ki legfontosabb céljukként. A WTO keretében a kereskedelmi politika szabályozása és a kereskedelmi gyakorlatokkal kapcsolatos tárgyalások játszanak központi szerepet. Magyarország részt vesz azokban a tárgyalásokban, amelyek célja a világkereskedelem szabályainak modernizálása, a protekcionizmus elleni küzdelem, valamint a fejlődő országokkal való tisztességes kereskedelmi kapcsolatok kialakítása. Az uniós tagság Magyarországnak hozzáférést biztosít a világpiacokhoz, és segíti az országot abban, hogy a nemzetközi szabályoknak megfelelően kereskedjen. A szervezet elősegíti az átláthatóságot, a diszkriminációmentességet és a kereskedelem liberalizációját. Ugyanakkor vannak olyan kihívások is, amelyekkel Magyarország szembesül, például a globális kereskedelmi feszültségek és a protekcionista intézkedések hatása.

Emellett Magyarország szoros kapcsolatokat ápol a szomszédos országokkal is, különösen a Visegrádi Csoport keretében. A csoport Magyarországot, Csehországot, Lengyelországot és Szlovákiát foglalja magába – amely egy olyan régiós együttműködési platform, ami számos területen, beleértve az agrárdiplomáciát is, fontos szerepet játszik. Az agrárdiplomácia az országok közötti mezőgazdasági kapcsolatok, agrárkereskedelem és vidékfejlesztés terén kifejtett diplomáciai erőfeszítéseket foglalja magába. A régiós együttműködés erősítése révén Magyarország részt vesz a közös agrármegállapodásokban és kezdeményezésekben, amelyekkel javíthatja a kereskedelmi kapcsolatait és egyidejűleg elősegítheti a régió agrárgazdaságának fejlődését. A V4 országok együttműködése hozzájárulhat a közös agrártérség kialakításához, és elősegítheti a kereskedelmi kapcsolatok erősítését a régióban. Magyarország agrárdiplomáciai tevékenysége ebben az összefüggésben arra összpontosíthat, hogy a vidéki területeken előállított termékeket minél hatékonyabban exportálja és népszerűsítse.

A Nemzetközi Mezőgazdaság-fejlesztési Alap (IFAD) további olyan nemzetközi szervezet, amellyel Magyarország szoros együttműködésben van. Az IFAD segíti a fejlődő országokat a vidékfejlesztésben, és Magyarország szakértői is részt vesznek az IFAD által szervezett programokban és projekteken.

Magyarország szorosan együttműködik még a FAO-val, azaz az *ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezetével*, amelynek munkásságáról külön alfejezetben szeretnék többet írni. A kapcsolat erősítése érdekében Magyarország részt vesz a szervezet konferenciáin, munkacsoportjaiban és projektekben. Az ország az élelmezésbiztonság és fenntartható mezőgazdaság területén szerzett tapasztalatait megosztja más tagországokkal.

A nemzetközi agrárdiplomáciai kapcsolatokban való részvétel révén Magyarország nemcsak a saját agrárgazdaságát fejleszti, hanem hozzájárul a globális agrárpolitika kialakításához és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok terjesztéséhez. A nemzetközi párbeszéd és együttműködés révén a magyar agrárdiplomácia hozzájárul a világ élelmezésbiztonságához és a fenntartható mezőgazdaság globális előmozdításához.

A fenntartható fejlődés és a klímaváltozás elleni küzdelem egyre nagyobb hangsúlyt kap az agrárium terén is, és elmondható, hogy az ország is elkötelezett a zöld gazdaság kialakítása és a mezőgazdaság fenntarthatóságának javítása mellett. A nemzetközi szervezetek számára kiemelten fontos ezért az is, hogy a hazai agrárium fejlesztése is vegye figyelembe a globális kihívásokat.

A digitális innováció és a mezőgazdasági technológiák terén Magyarország egyre inkább a nemzetközi színtéren is élen jár. A digitális megoldások fejlesztése és az agrárium hatékonyságának növelése érdekében már országokkal is szoros együttműködést folytat.

1.6.1. Magyarország és a FAO kapcsolata

A nemzetközi szervezetekkel való együttműködések közül bővebben a FAO-t és annak kapcsolatát hazánkkal szeretném bemutatni, amelynek oka, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozása óta Magyarország donorországgént is részt vesz a FAO tevékenységeiben, és fővárosunkat a szervezet "második fővárosának" tekinthetjük az Európai és Közép-Ázsiai Regionális Hivatal és a Közös Szolgáltató Központ Magyarországra kerülésével.

Általánosságban elmondható, hogy kiemelt szerepe van a hazai, illetve nemzetközi agrárkapcsolatok terén hazánk és az Egyesült Nemzetek Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete közötti kapcsolatnak is. A FAO a világ legfontosabb nemzetközi szervezete a mezőgazdasági és élelmiszerügyek területén, és Magyarország is aktívan részt vesz a tevékenységeiben.

A FAO együttműködik tagállamaival és partnereivel az éhezés, a táplálkozási hiányosságok és a vidéki szegénység felszámolása érdekében, a természeti erőforrások fenntartható kezeléséért, és azért, hogy az agrárium teljes potenciálja hozzájáruljon a nemzeti gazdaságokhoz.

A szükségletek figyelembevételével a tagállamok kormányai egyetértettek abban, hogy prioritást kell adni három Regionális Kezdeményezés keretében a végrehajtott intézkedéseknek. Ezeket az alábbiakban ismertetem pár mondatban:

1. Kisgazdák, családi gazdaságok és fiatalok felhatalmazása: A kezdeményezés az inkluzív vidéki átalakítás, a digitalizáció és innováció révén kívánja felhatalmazni a kisgazdákat, családi gazdaságokat és fiatalokat. A stratégiák közé tartozik ezeknek a résztvevőknek a képességeinek fejlesztése, az erőforrásokhoz való hozzáférés biztosítása és az inkluzív politikák népszerűsítése. A digitalizáció és az innováció kulcsfontosságú elemek a mezőgazdaság hatékonyságának és fenntarthatóságának javításában.

2. Élelmiszerrendszerek átalakítása és piachoz való hozzáférés és integráció elősegítése: Az élelmiszerrendszerek rugalmasságának és hatékonyságának fontosságát hangsúlyozva ez a kezdeményezés a mezőgazdasági gyakorlatok átalakítását és a piachoz való hozzáférés elősegítését célozza. A hangsúly az egész értéklánc javításán van, a termeléstől a terjesztésig, és biztosítja, hogy a gazdák tisztességes és egyenlő hozzáférést kapjanak a piacokhoz. Az innováció és a technológia kulcsszerepet játszik a piaci integráció és hatékonyság növelésében.

3. Természeti erőforrások fenntartható kezelése és a biodiverzitás megőrzése a változó klímában: A klímaváltozás által okozott környezeti kihívásokra való tekintettel ez a kezdeményezés hangsúlyt helyez a természeti erőforrások fenntartható kezelésére és a biodiverzitás megőrzésére. A stratégiák között szerepel a klímaadaptált mezőgazdaság előmozdítása, a konzervációs gyakorlatok és az ellenálló gazdálkodási rendszerek elfogadása. A klímaváltozás hatásainak kezelésére irányuló hatékony intézkedések végrehajtása érdekében a sztenderd együttműködés a résztvevőkkel kulcsfontosságú.

Magyarország a FAO-val történő együttműködésének köszönhetően lehetőséget kap a globális agrárfejlesztési stratégiák és programok formálásában. A FAO rendszeresen szervez konferenciákat, találkozókat és munkacsoportokat, ahol a tagországok, köztük Magyarország is, megoszthatják tapasztalataikat, elkötelezettségüket a fenntartható mezőgazdaság iránt, és részt vehetnek a nemzetközi agrártrendek alakításában.

A szervezet számos programot és kezdeményezést indított el, amelyek középpontjában minden esetben a mezőgazdasági fejlődés, az élelmiszerbiztonság, a vidékfejlesztés és a fenntarthatóság állnak. Hazánk aktívan részt vesz ezekben a kezdeményezésekben, például a mezőgazdasági innovációk támogatásában, a fenntartható vízgazdálkodásban, és az élelmiszerhulladék csökkentésében. Az együttműködés révén Magyarország hozzáférést nyer a legfrissebb agrárkutatásokhoz és statisztikákhoz, amelyek a hazai agrárpolitikai gyakorlatok fejlesztését segítik elő. Emellett a FAO támogatást nyújt a katasztrófaelhárításban és a válságkezelésben is, ami különösen fontos lehet az egyre nagyobb gondot okozó klímaváltozás hatásainak enyhítése céljából és az élelmiszerbiztonság fenntartása szempontjából is.

A nemzetközi agrárgazdaságban részt vevő országok közötti információcsere és tapasztalatmegosztás segíti mind a fejlődő, mind a fejlett országokat a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok kialakításában és alkalmazásában. Ezen keresztül Magyarország aktív szereplője a globális agrárfejlesztéseknek és az élelmiszerbiztonság előmozdításának.

A kapcsolat hosszú múltra tekint vissza, hiszen az 1945-ben alakult szervezetnek már az alapító tagországai között is szerepeltünk. Számos projekt kedvezményezettjeként jelentős anyagi és szakmai segítséget biztosít országunk számára. Ilyen projektek például a Letéti Alapok, a Partnerségi Keretmegállapodás, vagy az Ösztöndíj Program is. Azzal, hogy a szolgáltató központnak Budapest lett a bázisa, Magyarország kiváló helyzetben van ahhoz, hogy tovább erősítse a szervezet jelenlétét mind az európai, mind a közép-ázsiai régió területén. Évente kerülnek megtartásra a FAO Magyar Nemzeti Bizottság ülései, amelyek fórumot biztosítanak a szervezetben zajló munka ismertetésére és a magyar együttműködések lehetőségeinek bővítésére. Jelentős szakmai és agrárdiplomáciai siker volt, hogy 2013-ban Magyarország tagja volt a FAO Tanácsnak, ami lehetővé tette a magyar érdekek hatékonyabb érvényesítését a szervezet keretein belül. A jövőbeli tervek között szerepel a magyar jelenlét erősítése a római központban, és a stratégiai partnerség további mélyítése is.

1.6.2. Magyarország hozzájárulása a FAO projektekhez

Ahogy már fentebb is írtam róla, Magyarország közel két évtizede jelentős hozzájárulást nyújt a szervezet számára. Az együttműködés jelentős mértékű és számos területen valósul meg, néhány kiemelkedő területet a következőkben szeretnék bővebben is bemutatni:

1. Támogatás az FAO Regionális Irodájának és Közös Szolgáltató Központjának: Ahogy említettem, Magyarország 2007 óta ad otthont a FAO Regionális Irodájának Európában és Közép-Ázsiában, illetve 2008 óta a Szervezet Közös Szolgáltató Központjának is. A magyar kormány finanszírozza az irodák működését, beleértve a munkavállalók támogatását és a helyszíni karbantartási költségeket. Ezen irodák a régióban végzett FAO-tevékenységek koordinálását, valamint adminisztratív támogatást biztosítanak a globális irodáknak és azok alkalmazottainak.

2. Technikai támogatás és képzés: Magyarország támogatást nyújt a FAO technikai segítségnyújtási projektjeihez. Az ország például a régióban lévő országokkal együttműködve támogatja a szaktanácsadást és képzéseket. Ilyen projektek közé tartozik a szerves mezőgazdaság oktatásának beillesztése a középszintű oktatásba, valamint az öntözési gyakorlatok és modern technológiák bevezetése a kisebb gazdák számára Moldovában és Szerbiában.

3. Pénzügyi hozzájárulás: Magyarország több mint 2,5 millió dollárral járult hozzá a régióban végzett technikai segítségnyújtási projektekhez. Ilyen például a kapacitásfejlesztés és támogatási szolgáltatások fejlesztése az organikus mezőgazdaság területén Szerbiában, illetve a kis területtel rendelkező gazdák vízhiánnyal szembeni ellenállóságának növelése a modern öntözési gyakorlatok és technológiák alkalmazásával Moldovában.

4. Konferenciákon és műszaki tanácskozásokban történő közreműködés: Jelentős támogatást nyújt a FAO által rendezett konferenciákon és műszaki tanácskozásokon. Az ország például fedezte az alacsony jövedelmű országok részvételi költségeit a régióval kapcsolatos konzultációkra való felkészüléshez, például a 2010-es, a 2012-es és a 2014-es FAO Regionális Konferenciák előtti informális konzultációkhoz.

Magyarország tehát nemcsak pénzügyi támogatást nyújt, hanem aktívan részt vesz a FAO munkájában, a különféle projektjeinek és programjainak előmozdításában.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Már az emberiség történelmének korai szakaszaiban megindult az egyes mezőgazdasági termékek cseréje, kereskedelme és ennek következtében a mezőgazdasági termelés erőforrásainak megosztásáért folytatott küzdelem. A mezőgazdaság már az államalakulatok kialakulása előtt meghatározó szerepet játszott a családok, nemzetek és államok között kialakuló külső kapcsolatok kialakításában. Az egyes kultúrák közötti kapcsolatok, a különböző nemzetek közötti diplomáciai tevékenységek mind az agrárium területén kezdtek el kibontakozni. Ennek fényében jogosan állapíthatjuk meg azon feltételezésünket, hogy a mezőgazdaság és az azt kísérő külkapcsolatok mindvégig központi szerepet kaptak az emberiség történelmi fejlődésének, hozzájárulva a kultúrák közötti gazdasági- és diplomáciai kapcsolatok kialakulásához. A diplomáciai tevékenységre azért van szükség, mert lehetőséget biztosít az államoknak és egyéb nemzetközi szereplőknek a félreértésektől, nehézségektől mentes kommunikációs folyamat lebonyolítására.

Mivel hazánkat jogosan nevezik „agrárországnak”, így az agrárdiplomácia kiemelkedő jelentőséggel bír. Feladatai révén hatékonyan képviseli az adott ország külpolitikáján keresztül a szektor gazdasági érdekeit. Szerepe abban rejlik, hogy nemcsak saját érdekeinek érvényesítését tartja szem előtt, hanem hozzájárul az agrobiznisz szektor egészének fejlődéséhez. A fenntartható gazdálkodás érvényesítése révén támogatja az agrárinnovációt, kutatás-fejlesztést, és elősegíti a környezetkímélő termesztési, tenyésztési és feldolgozási technológiák elterjedését. Kulcsszerepe van az ország agrobizniszéhez tartozó termékek, technológiák és szolgáltatások nemzetközi piacra jutásában és kereskedelmében, segítve ezzel a hazai ellátás színvonalának fejlesztését és az ország agrárgazdaságának versenyképességét. Emellett kiemelkedő feladatot lát el a tudásbázis fejlesztésében, az agrárgazdálkodás tudásának terjesztésében, az agrár-szakképzés és felsőoktatás támogatásában. Ez a tudástranszfer segíti elő a különböző térségekben folytatott gazdálkodás fejlődését és hozzájárul a lakosság életkörülményeinek javításához. Az agrárdiplomácia aktívan részt vesz az élelmezési problémák kezelésében is mind lokális, mind globális szinten. Kijelenthetjük tehát, hogy az agrárdiplomácia nem csupán az agrárszektor, hanem az ország gazdaságának, illetve a fenntartható fejlődésének fontos motorja és előmozdítója is egyben.

Szakedolgozatom témájaként nemcsak általánosságban, hanem specifikusan a zöldség- és gyümölcs szektorra vonatkozóan szeretném megvizsgálni a diplomácia jelentőségét, és a külkereskedelem növelése érdekében tett erőfeszítéseket. Ehhez segítségemre voltak a képzés

során leadott tudásanyagok, hiszen a gyakorlatok során maguktól a szakmai életben is elismert előadóktól hallhattunk e tevékenység folyamatáról, és az elért eredményekről.

3. EREDMÉNYEK

3.1. A magyar diplomáciai intézkedések értékelése

Magyarország agrárdiplomáciája az elmúlt évek során jelentős eredményeket ért el, amelyek hozzájárultak az ország mezőgazdasági szektorának fejlődéséhez. Az alábbiakban szeretnék bemutatni néhány kiemelkedő agrárdiplomáciai sikert, amelyet Magyarországnak sikerült elérnie.

3.1.1. Európai Unió-hoz való csatlakozás

Mindennek az alapja talán az volt, hogy hazánk 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, mivel ez volt az első meghatározó történés az agrárdiplomácia területén is, ahogy azt már fentebb is kifejtettem. Az EU-tagságnak köszönhetően Magyarország is részese lett a tagállamok közös agrárpolitikájának, mely számos előnyt biztosít számunkra, többek között lehetőséget teremtve az agrárszektor támogatására és a hazai termékek külföldi piacokra történő eljuttatásának megkönnyítését. A kereskedelmi korlátok csökkenése lehetővé tette az áru szabadabb áramlását és diverzifikálta az exportpiacokat, növelve ezzel a kereskedelmi lehetőségeket. Az uniós minőségvédelmi szabályozásoknak köszönhetően a magyar termékek elnyerték a piac bizalmát, mivel a magyar termékek minőségében a fogyasztók is teljes mértékig megbízhattak. Összességében elmondható tehát, hogy az EU-tagság pozitív hatással volt a magyar mezőgazdaságra, hozzájárulva a modernizációhoz, a fenntartható gazdálkodáshoz és a versenyképesség növeléséhez. Az agrárdiplomáciai tevékenység ezen keresztül segítette Magyarországot az európai agrárközösség tagjaként való hatékony pozicionálásában és a globális agrárpiacokhoz való sikeres hozzáférésében.

3.1.2. Közös Agrárpolitika

Magyarország, mint aktív résztvevő fontos szerepet tölt be a Közös Agrárpolitikán (KAP) belül. Hazánk nemcsak az agrártámogatások és a KAP által nyújtott források kedvezményezettje, hanem aktívan alakítja és követi is a mezőgazdasági és vidékfejlesztési politikát. Különös figyelmet szentel a szerződés keretein belül a mezőgazdaság modernizációs lehetőségeire, az ágazat versenyképességének növelésére, a fenntartható gazdálkodás és a vidéki közösségek

fejlődésének támogatására. A KAP politikák végrehajtásával Magyarország hozzájárul az élelmiszer-biztonsághoz, a környezetvédelemhez és a gazdasági növekedéshez is.

Magyarország az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának alkalmazásán keresztül hozzájárul az élelmiszerbiztonság garantálásához, a környezeti fenntarthatóság előmozdításához és a gazdaság növekedéséhez.

A Közös Agrárpolitika (KAP) az Európai Unió kiemelt szabályozási területe, amely törekszik a tagállamok közötti mezőgazdasági egyenlőségre, a mezőgazdasági ágazat stabilitására és a biztos élelmiszerellátásra. Az eredményes működés biztosítása érdekében szükséges a termelés, az élelmiszer-gyártás, a kereskedelmi láncok és a piac szabályozása is. A tagállamok az egyensúly megteremtése érdekében egységes állat-egészségügyi, élelmiszerbiztonsági és higiéniai szabványokat alkalmaznak. Bár a támogatások alapja egységes, a zöldség-gyümölcs ágazat szabályozása eltérő a termékek diverzitása és a piaci folyamatok bonyolultsága révén. A szabályozások kezdetben úgy próbálták biztosítani a piaci egyensúlyt, hogy biztosították azoknak az áruknak a kivonását, amit a rendszer túlzott költségei és a termelés torzításai mutattak. E problémák kezelésére javasoltak változtatásokat, célul tűzve a piaci irányultságot és a minőség fokozását, amelyeket az 1996-os három alaprendelet konkretizált. Ezek az előírások a friss és feldolgozott zöldség-gyümölcs termékekre, valamint a citrusfélékre vonatkoztak (Fodor,2003).

A korábbi EU-s agrárszabályozások tapasztalatai alapján azonban szükségessé vált a rendeletek módosítása, amit az Európai Bizottság 2000-ben meg is tett, különös hangsúlyt fektetve a termelői szervezetek finanszírozására és a feldolgozóipari nyersanyagokra vonatkozó új küszöbértékek bevezetésére. A 2003-as változtatások a termelői szervezetek elismerését, a működési alapok és végrehajtási szabályok újragondolását célozták meg.

Az Európai Unióban a piac szabályozása alapvetően „laza”, ami azt jelenti, hogy nincsenek előírt termelési kvóták vagy támogatások, így a termékek korlátlanul értékesíthetők, amennyiben megfelelnek a minőségi előírásoknak. Padisák (2003) szerint az EU által biztosított célzott támogatások mértéke viszonylag csekély, és ezeket nem közvetlenül a termelők, hanem a termelői értékesítő szervezetek (vagyis a TЭСZ-ek) kapják, amelyeket elsősorban a szervezetek működésének és fejlesztésének támogatására használnak fel.

Az EU aktívan támogatja a gyümölcs- és zöldségágazatot a piacirányítási rendszerén keresztül az alábbi, öt átfogó cél érdekében (Európai Bizottság (2024):

1. A termelői szervezetek hozzájárulása a versenyképesség és piaci orientáltság növekedéséhez
2. A termelők jövedelmingadozásának csökkentése, hogy kevésbé legyenek kiszolgáltatva a gazdasági válságoknak
3. A gyümölcs- és zöldségfogyasztás növelése az Európai Unióban
4. A környezetbarát termesztési módszerek szélesebb körű használatának ösztönzése a mezőgazdaságban
5. A jobb termékminőség biztosítása, a fogyasztóvédelem és piaci átláthatóság erősítése

A magyar zöldség-gyümölcs ágazat az Európai Unióhoz való csatlakozásig már beépítette az uniós jogszabályok főbb elemeit, de a beilleszkedési folyamat lassabbra sikeredett a vártnál. Hiába volt elegendő idő az integrációra a csatlakozási tárgyalások megkezdésétől, a harmonizáció nem valósult meg időben. A különböző WTO-megállapodások és a vámpolitikai eltérések miatt nem történt meg az uniós külkereskedelmi rendszer teljes körű átültetése a gyakorlatba. A vámok és belépési árak rendszerének leépítése a tárgyalások után indult meg, de a szabad áruáramlás csak a csatlakozást követően valósult meg.

Magyarország 2023-2027 közötti időszakra vonatkozó stratégiai terve a zöldség-gyümölcs szektor fejlesztése során kiemelt figyelmet kapnak a gazdálkodási gyakorlatokra irányuló beavatkozások, mivel ezek bírnak a legjelentősebb környezeti hatással. Ilyen beavatkozás például a talajművelés, a növényvédelem, a vízgazdálkodás és a fajtahasználat, amelyek potenciálisan csökkenthetik a zöldség- és gyümölcsstermesztés környezeti lábnyomát. Emellett elősegíthetik a rövidebb és fenntartható ellátási lánc fejlesztését a feldolgozási és tárolási kapacitások bővítése, növelve ugyan a terület- és energiahasználatot. A minőségbiztosítási rendszerek csatlakozása pedig növelheti a gazdálkodók piaci versenyképességét és a fogyasztói bizalmat a helyi termékek iránt.

A stratégia nem foglalkozik a munkaerőhiány megoldásával, de az ágazatban tapasztalható szezonális munkaerőhiányt gyakran külföldi munkaerővel tudják csak a termelők pótolni, ami azonban negatívan érintheti a helyi foglalkoztatást.

3.1.3. Szabadkereskedelmi megállapodások

Az Európai Unió szabadkereskedelmi megállapodásai formálják a kereskedelmi viszonyokat a harmadik országokkal, ezáltal elősegítve a jobb lehetőségek kialakulását és a felmerülő akadályok megszüntetését. Ezek az egyezmények irányítják az országok közötti kereskedelmi interakciókat, és legfőbb céljuk a kereskedelmi korlátok lebontása és előnyös kereskedelmi feltételek megteremtése. A kereskedelempolitikát, mint eszköz szolgálja az európai értékek és alapelvek, mint a demokrácia, az emberi jogok, a környezetvédelem és a szociális jogok előmozdítását. Három különböző típusú megállapodást különböztethetünk meg:

1. Gazdasági partnerségi megállapodások: Ezeket főként az afrikai, karibi és csendes-óceáni országokkal kötik, és fő célja a fejlődés elősegítése.
2. Szabadkereskedelmi megállapodások: Ezek olyan megállapodások, melyeket fejlett és feltörekvő gazdaságokkal kötnek, a piacok kölcsönös megnyitását és preferenciális hozzáférést biztosítanak a partnerországok piacaihoz.
3. Társulási megállapodások: Ebbe a kategóriába olyan partnerségi és együttműködési megállapodások tartoznak, amelyek általában szélesebb politikai kereteket szabnak, és azok keretein belül esetenként nem preferenciális kereskedelmi elemeket is tartalmazhatnak.

Az Európai Unió elismeri és tiszteltben tartja a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) alapelveit, és hangsúlyozza a szabályokon alapuló multilaterális rendszer fenntartásának és mélyítésének fontosságát, különösen a globálisan növekvő kereskedelmi feszültségek fényében. Az Európai Tanács 2018 júniusában kiemelte az ilyen rendszerek megőrzésének szükségességét. A kereskedelmi megállapodások, amelyek általában összetett jogi szövegek és széleskörű tevékenységeket fednek le mezőgazdaságtól a szellemi tulajdonig, fontos alapelveket tartalmaznak. A WTO elvei közé tartozik a legnagyobb kedvezmény elve, amely az országok közötti kereskedelmi megkülönböztetés tiltását jelenti, és a nemzeti elbánás elve, amely az importált és helyi termékek egyenlő bánásmódját írja elő. A kereskedelmi akadályok csökkentésének ígérete, vagy azok fenntartása a kiszámíthatóság és stabilitás érdekében, ugyanúgy hozzájárul a gazdasági növekedéshez, beruházáshoz és a fogyasztói előnyök biztosításához, mint a versenyképesség és a tisztességes verseny előmozdítása.

3.1.4. Magyarország partnerségi megállapodásai az Európai Unión belül

Ahogy azt a dolgozatomban többször is megfogalmaztam, Magyarország számos mezőgazdasági ágazatot érintő partnerségi megállapodást kötött ezidáig, legfőképpen a Közös Agrárpolitika keretein belül. A 2023–2027-es időszakra szóló stratégiában hazánk azt a célkitűzést fogalmazta meg, hogy jelentős hozzájárulást kíván tenni az európai zöld megállapodások céljainak megvalósításához, beleértve ambiciózusabb környezetvédelmi és éghajlat-politikai célkitűzéseket. Ebben az időszakban kiemelt figyelmet kapnak a biológiai sokféleség védelme, az ökoszisztémák támogatásai, a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok elősegítése, valamint a vidékfejlesztés támogatása (*Európai Bizottság; 2024*).

Ezenfelül, hazánk aktív szerepet vállal az Európai Unió vidékfejlesztési programjában, amely támogatást nyújt többek között a gazdasági fenntarthatóság, a digitális átállás, a kutatás-fejlesztés, és a mezőgazdasági tanácsadás fejlesztésére, előmozdítására. A program fő célja, hogy modernizálja a mezőgazdasági és vidéki közösségeket és növelje azok piaci versenyképességét.

Kiemelten a zöldség-gyümölcs ágazatot érintő uniós partnerségi megállapodások is vannak, és ezek a termeléstől az exportig teljes mértékben lefednek mindent. A szabályozás alapján számos támogatás vehető igénybe, lehetőségük van olyan együttműködésekre is, amelyek segítik az agrártermékek előállítását vagy értékesítését. Az Európai Bizottság véleménye alapján ezek maradéktalanul összeegyeztethetők a Közös Agrárpolitikai célkitűzésekkel. Folyamatosan frissítik az ágazatra vonatkozó forgalmazási előírásokat, amelyek célja, hogy biztosítsák a termékek minőségét és biztonságát, valamint garantálják az Egyesült Nemzetek Szervezete - Európai Gazdasági Bizottság (ENSZ-EGB) által meghatározott előírásaival összhangban álló termékspecifikus előírásokat.

Ezen megállapodások és szabályozások együttesen biztosítják, hogy a magyar zöldség-gyümölcs ágazat versenyképes maradjon a nemzetközi piacon, miközben képest a termelés fenntarthatóságát és a termékek magas színvonalát fenntartani.

3.2. A kormányzati támogatások hatékonysága

A magyar kormányzati támogatások jelentős szerepet játszanak a zöldség-gyümölcs ágazat fejlesztésében, és általánosságban elmondható, hogy hatékonyan segítik az ágazat versenyképességét és fenntarthatóságát. Az ágazat több fontos támogatási programban is részesül, mint például a Vidékfejlesztési Programon keresztül nyújtott támogatások, amelyek lehetővé teszik a technológiai fejlesztéseket, gépbeszerzéseket, kertészeti modernizációkat, és infrastrukturális beruházásokat, mint például üveg- és fóliaházak, valamint hűtőházak létesítését. A mezőgazdasági szektorban a kertészeti ágazat számít a legmunkaigényesebbnek, ezáltal mintegy 300-350 ezer család megélhetését biztosítja. Ezért is került előtérbe az ágazat fejlesztése, amely stratégiai jelentőséggel bír, hiszen ez az ágazat kiemelten hozzájárul a mezőgazdaság gazdasági teljesítményéhez, a foglalkoztatáshoz, és az exporttevékenységhez. Az állami támogatások és fejlesztési programok középpontjában a technológiai modernizáció, az infrastruktúra fejlesztése és a fenntartható gazdálkodási módszerek támogatása áll.

A beruházások jelentős lehetőséget teremtenek az import visszaszorítására és a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklésére. Ezenfelül, az Agrár-ökológiai Program (AÖP) és az újraelosztó támogatás bevezetése is jelentős változásokat hozott - amelyek a közvetlen támogatások 30%-át jelentik - és fontos szerepet játszanak az ágazat fejlődésében.

A Termelői Értékesítési Szervezetek (TÉSZ) fontosságát mutatja, hogy az általuk forgalmazott áruk értéke mintegy 90 milliárd forintot tesznek ki a hazai termékforgalomból. Működésükhöz a kormány támogatást biztosít, melynek összege évről évre fokozatosan nő, agrár-környezetgazdálkodási támogatás jogcímen 2022 és 2024 között összesen mintegy 65 ezer hektár szőlő- és gyümölcsültetvény részesül 70 milliárd forintnyi támogatásban (*Világgazdaság; 2023*).

Összegezve tehát elmondható, hogy a kormányzati támogatások kulcsfontosságú szerepet játszanak az ágazat hosszú távú fenntarthatósága és versenyképessége szempontjából. A kormányzati támogatások és stratégiák hatékonyan járulnak hozzá a zöldség-gyümölcs ágazat növekedéséhez. A támogatások célja a külkereskedelmi egyenleg javítása is. A friss és feldolgozott zöldség-gyümölcs termékekből származó export-import aránya kedvező, az export értéke jelentősen meghaladja az importot, amely pozitívan befolyásolja a külkereskedelmi egyenleget.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Ahogy azt a dolgozatomban is kifejtettem, a magyar zöldség-gyümölcs ágazatnak számos lehetősége és kihívása van a következő időszakra vonatkozóan. Ahhoz, hogy erősíteni tudjuk hazánk piacon betöltött pozícióját, növelhessük a termelési hatékonyságát, és javítani tudjuk a nemzetközi versenyképességünket, célzott stratégiai lépésekre van szükség:

1. **Technológiai modernizáció és digitalizáció:** A termelési folyamatok modernizálása elengedhetetlen a hatékonyság növelése, valamint a költségek csökkentése érdekében. A precíziós mezőgazdasági technológiák, mint a csepegtető öntözés, automatizált betakarító gépek, vagy az adat vezérelt növényvédelem alkalmazása is jelentősen javíthatja a termelés volumenét, minőségét. A digitalizáció, mint például a távoli szenzorok, vagy a mesterséges intelligencia közreműködhetnek a termesztési körülmények optimalizálásában és a kártevőkkel szembeni hatékonyabb védekezésben.
2. **Exportpiaci stratégiák fejlesztése:** A kormányzatnak és a szakmai szervezeteknek összehangolt stratégiát kell kidolgozniuk az exportpiacok diverzifikálására, az új piacok meghódítására. A célpiacokon való aktív jelenlét növelése, például a kereskedelmi képviselők létrehozása, valamint a célzott marketing és promóció, olyan kampányok, amelyek a magyar zöldség-gyümölcs termékek minőségét és egyediségét hangsúlyozzák.
3. **Fenntarthatósági és környezetvédelmi intézkedések:** Olyan termelési módszerek bevezetése, mint a víztakarékos öntözési technikák, a szerves trágyázás és az integrált kártevőkezelés (IPM) alkalmazása a növényvédelemben növelheti a termékek piaci értékét, továbbá elősegítheti a zöld, környezetbarát márkáépítést. A kormányzati támogatások is kiváló ösztönzők a környezetbarát technológiák bevezetése érdekében.
4. **Szakmai képzések és a tudásbázis fejlesztése:** A tudás kulcsfontosságú szerepet játszik az ágazat növelésében, ezért a termelők és feldolgozók számára a rendszeres képzések

biztosítása a legújabb agrártechnológiákról, piaci trendekről és export lehetőségekről még inkább elősegítené a kis- és középvállalkozások versenyképességének növelését.

5. Nemzetközi és regionális együttműködések: Az agrárdiplomáciai erőfeszítések fokozása a nemzetközi agrárkapcsolatokban és a kereskedelmi megállapodások területén elősegítik a magyar termékek nemzetközi piacra jutását. Nemcsak az uniós szintű együttműködések erősítése a fontos, hanem a harmadik országokkal történő stratégiai partnerségek kialakítása is.

A megfogalmazott javaslatok megvalósítása egy része már folyamatban van, de a piaci igények figyelembevételére és a fejlődésekre folyamatosan szükség van, ezért az új stratégiák kidolgozása, és a meglévők finomítása még jobban elősegítheti a magyar zöldség-gyümölcs ágazat fejlődését.

ÖSSZEFOGLALÁS

Összefoglalva szakdolgozatom témáját, Magyarország jelentős agrárdiplomáciai erőfeszítéseket tett az elmúlt évtizedekben a zöldség- és gyümölcságazat lehetőségeinek kiaknázása érdekében. Ide tartoznak az Európai Unió által kötött megállapodások, amelyek csökkentették a kereskedelmi akadályokat, a nemzetközi vásárokon és kiállításokon való aktív részvétel, amelyek elősegítik a magyar termékek népszerűsítését és piaci bevezetését. A diplomáciai kapcsolatok erősítése érdekében Magyarország mezőgazdasági attasékat is kinevezett kulcsfontosságú országokba:

Németország, Olaszország, Franciaország, Spanyolország, Amerikai Egyesült Államok, Románia, Oroszország, Szerbia, Lengyelország, Japán és Nagy-Britannia.

Az agrárdiplomáciai lépések jelentősen hozzájárultak az export növekedéséhez és a nemzetközi piacokon való jelenlét megerősítéséhez. A mezőgazdasági attasék és képviselők által történő kapcsolatépítés és marketingtevékenységek nagymértékben növelték a magyar zöldség- és gyümölcságazat ismertségét, így bővíteni tudtuk és tudjuk folyamatosan az exportpiacainkat, növelve ezzel a külföldi értékesítési lehetőségeket.

Az ágazat legnagyobb kihívásai közé tartoznak a szabályozási akadályok, például vámok és szankciók, valamint a szigorú minőségi előírások megfelelése. A piaci diverzifikáció hiánya és a nemzetközi piacok változékonysága szintén akadályozza az akadálymentes exportot. A problémák leküzdéséhez további tárgyalásokra és rugalmasabb kereskedelmi megállapodásokra van szükség.

Magyarország agrárdiplomáciája szorosan kapcsolódik a globális agrárkapcsolatokhoz, valamint a kereskedelmi szerződésekhez. Az Európai Unió közös agrárpolitikája és az unión belül kötött, egységes piaci szerződések elősegítik a magyar termékek szabadabb mozgását, ezzel jobb piaci hozzáférést biztosítva. Magyarország a folyamatos együttműködés és a közös célok elérése érdekében aktívan részt vesz nemzetközi tárgyalásokon, elősegítve ezzel a hazai agrártermékek nemzetközi piacra jutását.

A stratégiák összességében célzottan fokozzák a magyar zöldség-gyümölcs ágazat exportjának további növekedését és erősítik a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokat is.

Irodalomjegyzék

Erdész F.-né - Radóczné Kocsis T. (2000): A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és a szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése. Agrárgazdasági Tanulmányok, AKII, 14. sz., Budapest

Európai Bizottság (2024): Magyarország KAP stratégiai terve 2023-2027; https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/hungary_hu; letöltve: 2024.04.15.

Európai Bizottság (2024): Gyümölcs- és zöldség; https://agriculture.ec.europa.eu/farming/crop-productions-and-plant-based-products/fruit-and-vegetables_en; letöltve: 2024.04.28.

Eurostat (2024): A gyümölcs- és zöldségágazat az EU-ban – statisztikai áttekintés; [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=The fruit and vegetable sector in the EU - a statistical overview#Trade](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=The_fruit_and_vegetable_sector_in_the_EU_-_a_statistical_overview#Trade); letöltve: 2024.04.25.

FruitVeb (2022): Ágazati összefoglaló 2022.; https://fruitveb.hu/wp-content/uploads/2023/04/FruitVeB-agazati-osszefoglalo_2022.pdf; letöltve: 2024.01.24.

Fodor Z. (2003): Zöldség-gyümölcs piacszabályozás az Európai Unióban; Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács kiadvány, Budapest

Központi Statisztikai Hivatal (2023): A fontosabb zöldségfélék termesztése és felhasználása; https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0024.html; letöltve: 2024. 03.20.

Központi Statisztikai Hivatal (2023): A fontosabb gyümölcsfélék termesztése és felhasználása; https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0025.html; letöltve: 2024. 03.20

Agrárium7.hu (2021): A zöldség-gyümölcs ágazat helyzete, versenyképessége és szükséges fejlesztési irányai; <https://agrarium7.hu/cikkek/1834-a-zoldseg-gyumolcs-agazat-helyzete-versenykepessege-es-szukseges-fejlesztési-irányai>; letöltve: 2024.03.20.

Lakos J. (1980): A Földművelésügyi Miniszter Külföldi Gazdasági Szaktudósítói hálózata (1900-1920). Levéltári Szemle, 381-406p

Maác M. (2023): Az agrárattasé feladatai előadás anyag. Gödöllő

Magyarország Kormánya (2013): Magyar zöldség-gyümölcs Ágazati Stratégia; https://2010-2014.kormany.hu/download/a/31/11000/magyar_zoldseg-gyumolcs_agazati_strategia_130829.pdf#!DocumentBrowse; letöltve:2024.04.10.

Padisák G.: A friss zöldség és gyümölcs piac szabályozása az EU-ban. FVM kiadvány

Világgazdaság (2023): A zöldség- és gyümölcsimport visszaszorítását is szolgálták a támogatások; <https://www.vg.hu/agrar/2023/12/a-zoldseg-es-gyumolcsimport-visszaszoritasat-is-szolgaltak-a-tamogatások>; letöltve: 2024.04.15.

Zöldréti A. – Vajda L. (2023): Agrárdiplomácia. Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem, Gödöllő

Ábrajegyzék

1. ábra: Gyümölcsöskerteket kezelő gazdaságok megoszlása az Európai Unióban (2020)	6
2. ábra: Friss zöldséget termelő gazdaságok megoszlása az Európai Unióban (2020).....	7
3. ábra: A gyümölcs- és zöldségágazat értékének százalékos aránya a mezőgazdaságban (2022)	8
4. ábra: A gyümölcstermelés jellemzői 2018 és 2022 között	10
5. ábra: A gyümölcsök behozatali- és kiviteli mennyiségének alakulása 2018 és 2022 között	12
6. ábra: Az összes zöldségféle termesztésének jellemzője 2018 és 2022 között	13